

nirani rukopisi poznati pod imenom neke značajnije osobe svog vremena (1085—1167), i konačno: 9. literatura koja se odnosi na pojedine izložbe minijatura, donesena topografskim i kronološkim redom (1168—1211).

Već iz ovog sumarnog pregleda lako je uočiti svu složenost problematike s kojom je autor bio suočen pri sastavljanju ovog djela, koje obuhvaća 17.000 naslova posvećenih minijaturi u najširem značenju. Posebnu poteškoću su mu predstavljali problemi geografske i političke naravi oko atribucije pojedinih rukopisa nekom narodu čije su političke granice u toku stoljeća pretrpjele znatnije promjene, ili raznim međusobno vrlo bliskim i srodnim školama, kao što su npr. flamanska i nizozemska. Autor je tu teškoću nastojao riješiti kako je najbolje znao i umio.

Po sebi se razumije da ovako opsežno i složeno djelo nije moglo proći bez određenih nedorečenosti i nedostataka sadržajne ili tehničke naravi. U prikupljanju ovako golemog gradiva autor, naravno, nije uvijek mogao imati u rukama sva djela, pa ponekad nije bio u stanju navesti točan broj stranica od kojih se svako od njih sastoji, što bi, bez sumnje, veoma korisno poslužilo čitaocima a ujedno još više doprinijelo znanstvenoj vrijednosti ove bibliografije. Premda se, osim toga, autor trudio da bude što iscrpniji, po sebi se razumije da nije mogao baš sve navesti što je kod pojedinih naroda, posebno manjih, o tom predmetu napisano. Već samo praćenje takve literature predstavlja svojevrstan problem, posebno ako se ima na umu da gotovo svakog dana na tako širokom području iziđe poneki članak ili knjiga koja bi zaslužila da bude uvrštena u ovu bibliografiju. Tako je autor od trenutka predaje rukopisa svoje knjige u tisak do danas skupio više stotina naslova koje kani objaviti u posebnom dodatku.

Prigovor se može staviti tehničkoj opremi Donatijeve knjige, koja obuhvaća dva pozamašna sveska. Umjesto rimskih ili arapskih brojeva svesci su označeni s jednom, odnosno s dvije ne odveć uočljive zvjezdice, što svakako predstavlja poteškoću u njihovom citiranju. No, usprkos ovim malim nedostacima, koji su u jednom takvom pothvatu gotovo neizbježni, sasvim je sigurno da je Donatijeva knjiga dosad najbolja i najkompletnija bibliografija posvećena minijaturi, te kao takva nezaobilazna u bilo kojem ozbiljnijem proučavanju minijature.

S. Kراسić

V. SAVIĆ, V. ERCEG, E. HADŽIĆ, H. HASANDEDIĆ, S. IVANKOVIĆ, E. MARIĆ, M. ŠTAMBUK, VODIČ KROZ FONDOVE I ZBIRKE ARHIVA HERCEGOVINE, Izd. Arhiva Hercegovine Mostar, sveska 1, Mostar 1973, str. XIV + 210.

Koncem kolovoza god. 1973. Arhiv Hercegovine objavio je *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva*. Vodič je djelo navedenih autora, zatim članova redakcije [str. II] i svih radnika »koji su do sada radili u Arhivu jer su — ističe se u uvodnim napomenama — doprinijeli obavljanju posla na Vodiču« [str. IX]. Budući da je vodič jednog arhiva najvažnije djelo same ustanove i budući da do sada nijedan arhiv u BiH, koliko smo informirani, nije objavio vodič kroz fondove i zbirke svog arhiva, treba odati priznanje radnicima Arhiva Hercegovine i autorima *Vodiča* na planu, radu, poteškoćama i uspjehu koji su postigli objavljivanjem *Vodiča kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine*.

Prvu knjigu izdanja Arhiva Hercegovine Mostar možemo promatrati po sadržaju same knjige [str. III—VII] i knjigu kao cjelinu.

Kad promatramo *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine* preko sadržaja, može se uočiti podjela knjige na tri dijela. U prvom dijelu nalaze se *Uvodne napomene* [str. IX—XI] i *Istoriijat Arhiva Hercegovine Mostar*

[str. XI—XIV]. Ovaj dio u sadržaju nije označen stranicama. Zatim slijedi *Vodič kroz fondove i zbirke*, tehnički istaknut kao glavni dio knjige (str. 1—193). U trećem dijelu nalaze se *Predmetni registar* [str. 195—201], *Registar fondova i zbirki po mjestu nastanka* [str. 203—209] i *Popis skraćenica* [str. 209—210]. Ovaj dio, kao i prvi, nije označen stranicama.

Kad promatramo *Vodič* kao knjigu u cjelini, tada pod naglašenim naslovom *Uvodne napomene* nalazimo podnaslov *Upute za korištenje vodiča* [str. IX—XI], a kako i spomenuti naslov *Istorijat Arhiva Hercegovine Mostar* s odgovarajućim tekstom dolazi neposredno iza *Uputa*, čitatelj može pomisliti da i ovaj članak spada u *Uvodne napomene*. U širem smislu riječi *Istorijat* spada u uvodne napomene, ali onda nas zbunjuje popis naslova u sadržaju. Te poteškoće su se mogle izbjeći na više načina, a jedan bi bio i taj da je *Istorijat* otisnut na početku iduće stranice.

U *Uvodnim napomenama* naglašava se da je *Vodič* odgovor društvenoj obavezi »o javnosti i dostupnosti arhivske građe u naučno-istraživačke svrhe i druge društvene potrebe« [str. IX], tako da objavljivanjem ovog *Vodiča* Arhiv »izvršava svoje obaveze i zadatke, udovoljava zakonskoj obavezi publikovanja naučno-informativnih sredstava, pruža naučnoj i društvenoj javnosti podatke o arhivskoj građi, izvršava zaključke arhivskih ustanova SRBiH o izradi *Vodiča* kroz arhivsku građu u Republici i daje prilog objavljivanju tog zajedničkog posla« [str. IX] (potcrtao A. N.). Bez ikakve sumnje, autori i dugogodišnji radnici u Arhivu Hercegovine odgovorili su »društvenoj obavezi« i preko *Vodiča* ponudili su javnosti skoro svu [str. X] arhivsku građu koja se nalazi u depoima Arhiva, i nadalje, nude uvid u ukupno obavljene poslove u Arhivu Hercegovine i mogućnost »da se ocijeni društvena korisnost i raison d'être ove specifične kulturne ustanove« [str. IX]. U pododjeljku *Upute za korištenje Vodiča* naveden je način obrade fondova i zbirki u *Vodiču*, a to znači i u depoima Arhiva, a završava napomenom da se na kraju knjige nalaze razni registri.

U *Istorijatu Arhiva Hercegovine Mostar* navedeni su najvažniji podaci o osnutku Arhiva (god. 1954), o njegovu konačnom nazivu (1964), o marljivom radu članova, zaštićivanju arhivske građe, o uvođenju društvenog samoupravljanja (1959), o formiranju organizacijskih jedinica: Odsjek za arhivsku građu, Odsjek za vanjsku službu i Odsjek za opšte poslove; zatim se navode podaci o akciji popisivanja arhivske građe na području Hercegovine (1961) i o rezultatima te akcije (»zabilježeno je 2.470 aktivnih i pasivnih registratura«). Nakon tih akcija prešlo se na obradu najvrednije dokumentacije Arhiva — Orientalne zbirke, koja sadrži građu iz XVI—XIX stoljeća. Uz formiranje Odsjeka za građu radničkog pokreta (god. 1963) navode se još neke pojedinosti i podaci o daljim aktivnostima. Aktivnost Arhiva zapažena je i na kulturno-prosvjetnom polju: održavana su predavanja »na osnovi arhivske građe«, organizirani su posjeti učenika raznih škola Arhivu, pripremane su izložbe itd. Na istom mjestu naglašeno je da su za pojedine fondove ili zbirke izrađena raznovrsna naučoinformativna sredstva: sumarno-analički inventari, kronološko-tematski katalozi i razni registri. Sva ta sredstva omogućuju istraživačima »brže korištenje arhivske građe« [str. XIII]. Prije popisa onih koji su radili »na sređivanju i obradi arhivske građe« [str. XIV] iznose se rezultati njihova rada. Tako je Arhiv Hercegovine »kroz nepune dvije decenije« preuzeo »260 fondova i sakupio ili otkupio 32 zbirke arhivske građe«, a »u depoima Arhiva pohranjeno je oko 1.200 dužinskih metara građe, od koje je, ističe se u istorijatu, arhivistički sređeno 740 dužinskih metara, registraturno 50 dužinskih metara, a nesređeno je 400 dužinskih metara« [str. XIV].

Središnji i glavni dio knjige, prema sadržaju, nosi naslov *Vodič kroz fondove i zbirke* (str. 1—193). Međutim, taj naslov nije otisnut na stranicama ove knjige, što je, bez ikakve sumnje, propust. Spomenuti dio knjige počinje obradom pojedinih zbirki i fondova.

Od već spomenute količine arhivske građe Arhiva Hercegovine u *Vodiču* je obrađena »skoro sva preuzeta i registraturna građa« [str. X] ili točnije 244. zbirke i fonda, od ukupno 292 fonda i zbirke koje, prema malo prije citiranom tekstu iz istorijata, postoje u Arhivu Hercegovine [usp. str. XIV]. Redni broj zbirke i fondova utemeljen je na kronologiji, tj. »po početnoj godini rada stvaraoca fonda« [str. X] »Odstupanja od takvog izlaganja učinjena su, ističe se u uputama — jedino kod fondova narodnih odbora srezova da bi se označila administrativno-teritorijalna pripadnost opštinskih, mjesnih odbora pojedinom srezu« [str. X]. Naglašeno je, nadalje, da su »fondovi koji imaju istu godinu početka rada« sistematizirani »abecedno po nazivu fonda, a kad fondovi imaju isti naziv i godinu nastanka, kao odrednica za redosljed u *Vodiču* uzima se mjesto nastanka fonda« [str. X].

Pri obradi fondova i zbirke učinjena je podjela na jednostavne i složene. Jednostavni fondovi obrađeni su, koliko je to bilo moguće, prema ovim elementima:

- 1) naziv fonda, granična godina i signatura;
- 2) količina spisa i raspon godina;
- 3) broj i vrsta knjiga i raspon godina;
- 4) sređenost i obrađenost;
- 5) historijat tvorca fonda;
- 6) osnovna karakteristika sadržaja;
- 7) jezik i stupanj očuvanosti građe;
- 8) historijat fonda i
- 9) bibliografski podaci.

Složeni fondovi »(ako su sređeni po organizacionim jedinicama) i kod fondova koji su sređeni po serijama ili po osnovnim grupama« [str. X] obrađeni su »nešto izmijenjenim redom«. Kod takvih fondova prvih 5 elemenata su isti kao kod jednostavnih fondova, zatim slijedi kao 6) organizacijska jedinica fonda i 7) jezik i stupanj očuvanosti građe. Organizacijske jedinice opisuju se »ovim odrednicama:

- količina spisa i raspon godina
- broj i vrsta knjiga i raspon godina [i]
- osnovna karakteristika sadržaja [str. X].

Iza »posebnog opisa organizacionih jedinica ili serija navode se za cjelokupan fond ove odrednice:

- istorijska bilješka [i]
- bibliografski podaci« [str. X].

Naglašeno je, konačno, »odstupanja od opisanog redosljeda bilježenja podataka za fondove sa složenom strukturom bilo je samo u nekoliko slučajeva radi ukazivanja na posebne karakteristike građe« [str. XI]. Ako prijedemo na primjenu elemenata i odrednica kako su iznesene u *Uputama za korištenje Vodiča*, na obradu pojedinih zbirke i fondova u *Vodiču kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine*, te ako svratimo pažnju na dosljednost i tehničku stranu te primjene, zapažamo:

Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine počinje (br. 1) *Zbirkom orijentalnih rukopisa*. U toj zbirci nalazi se ujedno najstariji rukopis datiran god. 1382. Najmlađi rukopis iz iste zbirke datiran je god. 1883. U cijeloj zbirci, koja broji 754 rukopisa, najvrednija su »dva autografa mostarskog muftije i muderisa«, koji potječu iz druge polovice XVII stoljeća (str. 1). Zatim slijedi možda najvrednija zbirka u Arhivu Hercegovine, *Zbirka acta turcarum*. Najstariji dokument zbirke potječe iz god. 1517, a najmlađi iz 1878. (str. 2). Popis zbirke i fondova u *Vodiču* vodi nas kroz XIX i XX stoljeće i završava najmlađim fondom iz XX stoljeća koji se čuva u Arhivu. To je fond stambene zajednice »Luka« u Mostaru, čiji spisi potječu iz god. 1963. i 1964.

Prateći redosljed zbirke i fondova u *Vodiču*, čitatelj se upoznaje s mnoštvom raznovrsnih podataka, povezanih uz elemente i odrednice dotičnog fonda ili zbirke.

Količina sačuvanih spisa označena je: rukopisi, kutije, fascikli, svežnjevi, br. sjećanja, br. dužnih metara i omota.

Broj i vrsta knjiga s odgovarajućim rasponom godina navodi se raznovrsno. Ponegdje se donose samo brojevi, a drugdje posebni nazivi, npr. »I. tefter« (str. 3, br. 4); kao dalje oznake navode se: broj svezaka, protokola, imenika, registara, razrednica, glavnih kataloga, djelovodnih protokola, dnevnika rada, »sveska zapisnika sa sjednica Izvršnog odbora« (str. 169, br. 210), financijska knjiga, broj matičnih knjiga i dr. U odgovarajućim fondovima ova rubrika je još više specificirana nazivom vrsta knjiga i njihovim brojem, npr. str. 8, br. 11; str. 9, br. 13 itd. Iako su navedene vrste knjiga značajne, ipak smatramo da su autori *Vodiča* mogli te vrste označiti ujednačenim nazivima. Time bi cijela knjiga bila jednoličnija, a ujedno bi bila dokaz da razni autori prihvaćaju istu arhivsku terminologiju.

Podaci o stanju arhivske građe odgovarajućeg fonda ili zbirke doneseni su dvovrsno: za fondove i za zbirke posebno, a ponegdje i zajednički.

O stanju arhivske građe zbirki donesene su ove oznake: »izrađen analitički inventar i katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa, kao i indeks pisaca, odnosno prepisivača« (str. 1, br. 1); »izrađen analitički inventar i hronološki i tematski katalog« (str. 2, br. 2); »izrađen analitički inventar«, »arhivistički sreden« (str. 36, br. 50); »izrađen je abecedni registar autora sjećanja i hronološko-geografsko-imenska kartoteka« (str. 53, br. 60); »izrađen hronološki katalog« (str. 78, br. 93 i str. 79, br. 95).

O stanju arhivske građe fondova navedene su uglavnom ove oznake: arhivistički sreden, registraturno sreden, »građa nije sredena« (str. 29, br. 35) i nesreden.

Uz navedene podatke o stanju arhivske građe na više mjesta naveden je podatak o obrađenosti arhivskog fonda na ovaj način: izrađen analitički inventar, izrađen sumarni inventar, izrađen sumarno-analitički inventar.

Tako navedeni podaci o stanju arhivske građe i o obrađenosti građe, dovode nas do zaključka da je neki fond sreden, a nije obrađen, i obratno.

U historijatu tvorca fonda navedeni su ukratko ali dovoljno, ponegdje i s kritičkim prihvaćanjem pojedinih podataka, glavni podaci o tvorcu dotičnog fonda, o njegovoj nadležnosti, aktivnosti i prestanku rada. Isto tako navedene su osnovne karakteristike sadržaja i jezik dotičnog fonda.

Stupanj očuvanosti arhivske građe označen je na ovaj način: »Spisi djelomično sačuvani«, »Spisi neznatno sačuvani«, »Spisi dijelom sačuvani«, »Spisi manjim dijelom sačuvani«, »Spisi su fragmentarno sačuvani«, »Spisi i knjige većim dijelom sačuvani«, »Spisi djelomično sačuvani, a knjige većim dijelom«, »Spisi većim dijelom sačuvani, knjige djelomično«, »Spisi djelomično sačuvani, knjige skoro potpuno«, »Spisi i knjige dijelom sačuvani«, »Spisi i knjige većim dijelom sačuvani«, »Spisi i knjige manjim dijelom sačuvani«, »Spisi fragmentarno sačuvani, a knjige skoro potpuno«, »Knjige neznatno sačuvane«, »Građa većim dijelom sačuvana«, »Građa manjim dijelom sačuvana« i slično. Naprotiv, na str. 56, br. 65, ne navodi se, što smatramo propustom, nikakav podatak o stanju arhivske građe (usp. i str. 62, br. 77). Navedene oznake očuvanosti arhivske građe uza svu nijansiranost odaju prisutnost raznih autora i formulacija. Mnogostrukost navedenih formulacija očuvanosti arhivske građe povlači za sobom i nedostatke. Jedan od nedostataka je u nejasnoći da li je cijeli fond »neznatno«, »djelomično«, »fragmentarno« (!) ... sačuvan, ili se radi o neznatnosti, djelomičnosti ... sačuvanosti pojedinih dokumenata. Ako se zaustavimo na fondovima nastalim poslije II svjetskog rata (str. 93. ss) i na njihovim oznakama očuvanosti arhivske građe (manjim dijelom sačuvani, dijelom sačuvani, »spisi neznatno sačuvani« itd.), vidimo da nije naveden ni uzrok ni razlozi takvog stanja građe, a niti mjesto gdje je ta građa doživjela takvu sudbinu.

Ako se usporede elementi i odrednice koje se navode u *Uputama* [str. X] i njihova primjena u *Vodiču kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine* (str. 1—193) zapaža se ovo: pri obradi pojedinih fondova i zbirki nije naglašena primjena elemenata i odrednica (nema nikakve oznake, nikakva podnaslova, pa ni tipografskog znaka). Čitatelj mora sam tražiti primjenu navedenih elemenata i odrednica. Pri traženju te primjene dolazi se do jedine mogućnosti, a druge nema, naime, da pojedine alineje i novi redovi odgovaraju određenim elementima i odrednicama. Međutim, čitatelj se ubrzo uvjeri da, i koliko je to bilo moguće, u obradi fondova i zbirki nema potpune jedinstvenosti u primjeni elemenata i odrednica. Nadalje, navedene usporedbe dovode nas do pojave da su neki elementi i odrednice *spojene*, druge *rastavljene* ili potpuno *nedostaju*. Na str. 111, br. 132, nedostaje oznaka jezika; skoro svugdje gdje je to bilo moguće rastavljeni su elementi i odrednice »sredenost i obrađenost« na odgovor: »arhivistički sreden« i »izrađen sumarno-analički inventar sa geografskim indeksom...« i sl. (usp. str. 8, br. 11 ss do str. 190, br. 240), rastavljen je »jezik i stepen sačuvanosti građe« ne samo novim redom nego i upadljivo praznim prostorom (usp. str. 4. ss; str. 193, br. 244); s osnovnom karakteristikom sadržaja spojena je oznaka jezika (usp. str. 1. br. 1). Pri obradi broja i vrsta knjiga na str. 180, br. 230, pogrešno je donesena formulacija za 79 svezaka, kad piše »*Od toga: 79 dnevnika rada*« (potcrtao A. N.). Kad se, naprotiv, ne uspoređuju elementi i odrednice [str. X] i njihova primjena pri obradi pojedinih fondova i zbirki (str. 1—193), nego se zaustavimo na tehničkom izgledu vodiča kroz pojedine fondove i zbirke, tada je prikaz naoči pregledan i ujednačen. To daje naslutiti dvoje: ili da se autori *Vodiča* nisu striktno držali redosljeda elemenata i odrednica, koje su postavljene kao temelj pri obradi fondova i zbirki Arhiva Hercegovine, ili da su elementi i odrednice sastavljene kad su svi fondovi i zbirke bile već obrađene.

Kako smo vidjeli u sadržaju ovog *Vodiča*, treći i posljednji dio *Vodiča* sačinjavaju registri i popis skraćenica (stranice u sadržaju nisu označene). U tom dijelu najprije se nalazi *Predmetni registar*, otisnut na sredini stranice 195, a na str. 197. počinje taj registar prvom od devet skupina na koje je podijeljen predmetni registar. Evo tih skupina: I. Organi vlasti i uprave; II. Sudstvo; III. Društveno-političke organizacije; IV. Privredne organizacije; V. Društvene službe; VI. Vjerske organizacije i institucije; VII. Lični i porodični fondovi; VIII. Zbirke i IX. Građa koja nije obuhvaćena od I do VIII. Fondovi i zbirke unutar pojedinih područja navedeni su abecednim redom. U IX skupini nalaze se ovi fondovi: Centar za predvojničku obuku Mostar; 29. udarna divizija; Obrtnička komora; Poslovni savez za stočarstvo »Zadrugar« Mostar; Povjereništvo Udruženja monopolskih činovnika i službenika Duvanškog ureda Čapljina; Savez zemljoradničkih zadruga Duvno; Sreska zanatska komora, Čapljina, Gacko, Konjic, Lištica, Ljubuški, Mostar, Nevesinje, Posušje, Stolac, Trebinje; Sreski savez zemljoradničkih zadruga Mostar; Srpska pravoslavna crkveno-školska općina Mostar; Udruženje trgovaca Mostar; Udruženje ugostitelja Mostar i Udruženje zanatlija Mostar i Trebinje — s odgovarajućim godinama.

Registar fondova i zbirki po mjestu nastanka svjedoči da se u Arhivu Hercegovine nalazi, više ili manje, arhivska građa koja je nastala u Bileći, Čapljini, Duvnu, Gacku, Konjicu, Lištici, Ljubinjju, Ljubuškom, Mostaru, Nevesinju, Posušju, Stocu i Trebinju. Zatim slijedi popis zbirki i fondova koji su po svom nastanku povezani uz Hercegovinu, a među »ostala mjesta« nastanka fondova uprobjeni su gradovi: Livno, Dubrovnik, Tuzla, Sarajevo i Čajniče. *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine* završava popisom skraćenica [str. 209—210]. Navedeni registri i popis skraćenica potrebni su i dobro izrađeni, jedino je popis skraćenica mogao imati istu tehničku naglašenost kao i navedena dva registra.

U ovom prikazu prve knjige Arhiva Hercegovine s naslovom *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine* svratili smo pažnju čitatelja na tehničku stranu i upotrebu arhivske terminologije kod autora *Vodiča*, ne propuštajući ni ostale karakteristike spomenutog *Vodiča*. Kao što proizlazi iz samog prikaza, pronašli smo dosta tehničkih propusta i nedosljednu upotrebu arhivske terminologije kod autora *Vodiča*.

Ističemo, konačno, da je *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine* uspjele i najvažnije djelo ustanove. Ovaj *Vodič* je, koliko nam je poznato, prvi tiskani vodič u Bosni i Hercegovini, pa i s te strane privlači posebnu pažnju. U samom *Vodiču*, kao i u vodičima pojedinih arhiva koji su do sada objavljeni, naglašava se da je vodič naučnoinformativno sredstvo, koje »pruža naučnoj i društvenoj javnosti podatke o arhivskoj građi« [str. IX]. Objavljeni *Vodič Arhiva Hercegovine* je veliko priznanje dugogodišnjim radnicima Arhiva Hercegovine za njihov rad, »znatiželjnost« da otkriju arhivsku građu i za uspjehe koje su do sada postigli. Svake hvale je dostojna, nadalje, ideja da se u Arhivu Hercegovine prikupi arhivska građa koja se čuva u raznim arhivima u domovini i izvan njezinih granica, a *Vodič* nas stavlja pred djelomično ostvarenje te ideje.

Napomena: naučnoj javnosti je poznato da je od god. 1959, kad je objavljen *Vodnik po arhivih Slovenije*, pa sve do god. 1973, kad je objavljen *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine*, objavljeno više vodiča u pojedinim republikama. Ti vodiči i letimične i nepotpune recenzije tih vodiča, bile su smatramo, poticaj da se autori novih vodiča povedu za planom objavljenih vodiča i upadaju u manje-više iste pogreške.

U svakom vodiču napominje se da je dotični vodič »naučno-informativno sredstvo« i da je svrha vodiča, konkretno je naglašeno u *Vodiču kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine*, da istraživača »uputi na istraživanja u Arhiv Hercegovine, gdje će, vjerujemo, naći podatke za oblast koja ga interesuje« [str. XI]. Međutim, vodiči koje smo imali u rukama na svojim stranicama nemaju podataka koji su nužni istraživačima.

Bez obzira na vodič o kojem je ovdje riječ, predlažemo da unutar samog vodiča moraju postojati još neke »sitnice« kao odgovor na ove točke:

- 1) Puni naziv arhiva;
- 2) Adresa arhiva (mjesto, ulica, broj, br. telefona);
- 3) Imena, prezimena i kvalifikacije glavnog direktora i upravitelja pojedinih sekcija;
- 4) Radno vrijeme u arhivu s popisom praznika i vremenskog perioda kad je arhiv zatvoren za istraživače (napr. ljetni praznici...);
- 5) Uvjeti za istraživača (postoje li neka ograničenja s obzirom na broj osoba, da li se istraživanje plaća, da li je istraživač obavezan dati arhivu tiskani primjerak i sl.);
- 6) Pomoćni uredi pri arhivu (fotografski ured, čitač za mikrofilmove i sl.);
- 7) Da li je arhiv povijesni ili se povećava tekućim arhivima;
- 8) Vrste, vrijednost i količina čuvane građe;
- 9) Fondovi i zbirke koje postoje u arhivu s napomenom da li arhiv posjeduje arhive drugih ustanova i kojih;
- 10) Vremenska i materijalna (pojednog fonda ili posebnih fondova) granica građe koja se daje na istraživanje;
- 11) Informativna sredstva koja arhiv posjeduje (vodiči — s oznakom godine kad su izrađeni, inventari, regesti, indeksi, repetitoriji);
- 12) Biblioteka arhiva i
- 13) Bibliografija o arhivu.

A. Nikić